

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	ČJ III
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Český jazyk III, 3. ročník
Sada číslo:	D–11
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	13
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_D–11–13
Název vzdělávacího materiálu:	Kapitoly z tvarosloví – slovesa
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Edita Binarová

Slovesa (verba)

Druhy sloves

a) Z hlediska věcného významu:

- plnovýznamová – dějová** (*číst, běhat, pršet*) a **stavová** (*ležet, žít, stárnout*);
- pomocná – vlastní pomocná slovesa** (slouží k vytváření složených slovesných tvarů - *být, bývat, mít, mívat – budeme zpívat, mám napsáno*), **sponová** (spojují jmennou část přísudku s podmětem, tvoří složený přísudek (*být, bývat, stát se, stávat se – otec je zdrav, stal se učitelem* x *být* není sponovým slovesem ve významu existovat a je-li součástí složeného tvaru plnovýznamového slovesa – ve tvaru trpném: *předprodej byl zahájen*), **modální (způsobová)** – spojují se s infinitivem plnovýznamového slovesa (*moci, muset, smět, chtít, mít – chci vyhrát*), **fázová** – vyjadřují jednotlivé fáze děje (*začít mluvit, přestávat pršet*).

Mluvnické kategorie sloves

1. Osoba a číslo

- Neosobní slovesa** mají jen tvary 3. os. j. č. (prší, je mi špatně, bouří), mohou být jednočlennou větou.
- Je-li **podmět všeobecný**, užíváme 3. os. mn. č. (Psali to v novinách.).
- Číslo jednotné (singulár), množné (plurál).**

- **Plurál majestatikus** – dřívě panovníci užívali pro označení své osoby (*My, Rudolf II, rakouský císař...*).

2. Čas

- **Čas přítomný (prézens)**
- **Čas minulý (préteritum)**
- **Čas budoucí (futurum)**
-
- **3. Způsob**
- **Oznamovací (indikativ)** – může vyjadřovat výzvu (*MLčíš!*), ve spojení s částicemi přání (*At přijde!*).
- **Rozkazovací (imperativ)** – má tři tvary (dělej! dělejme! dělejte!).
- **Podmiňovací (kondicionál)** – volný morfém *by* (*bych, bys ...*) se může spojovat se spojovacími výrazy *a* (*abych, abys, aby, abychom, abyste*), *kdy* (*kdybych, kdybys, kdybychom, kdybyste*).

4. Rod

- **Činný rod (aktivum)** např. *Učitel zkouší žáka.*
- **Trpný rod (pasivum)** – *Žák je zkoušen učitelem..*

5. Vid

- **Dokonavý** – činnost je ukončena (*Napsal jsem dopis*)
- **Nedokonavý** – činnost se pravidelně opakuje nebo stále ještě probíhá děj je neohraničený (*Píšu dopis*).

6. Třída, vzor

Rozlišuje pět slovesných tříd a následující vzory:

- **1. třída -e** (*nese, bere, maže, peče, umře*);
- **2. třída -ne** (*tiskne, mine, začne*);
- **3. třída -je** (*kryje, kupuje*);
- **4. třída -í** (*prosí, trpí, sází*);
- **5. třída -á** (*dělá*).

Praktická část

1. Vyberte slovesa plnovýznamová, pomocná, sponová, modální, fázová.

Raněný se zotavoval. Před školou je velký park. Byl připraven na všechno. Byl připravený. Stal se lékařem. Musím jít domů. Začal sportovat. Měl bys mu pomoci. Zelí už není. Marta je nemocná. Vítr ustal.

2. Spojte dvojice vět spojkou aby.

Učíme se všichni pilně. Úspěšně vykonáme maturitní zkoušku. – Napíšeme vám včas. Přijdete nám naproti. – Závodníci celý rok pilně trénovali. Umístí se dobře v závodě. – Tisíce turistů přijíždějí na Slovensko. Zhlédnou krásy Vysokých Tater. – Pečuj o své zdraví. Dožiješ se vysokého věku.

3. Převeďte do plurálu.

Kdybych to věděl dříve, zavolał bych ti. Měl bys mu to říci. Rád bych se zmínil o našich plánech do budoucna. Byla bys sama proti sobě, kdybys tam nešla.

4. Tvořte tvary nepravidelných sloves.

Být – 1. os. kondicionálu přít., fem. (=žen. rod); 2. os. pl. imperativu; 3. os. pl. indikativu futura

Jíst – 3. os. pl. indikativu prézenta; 3. os. sg. indikativu prézenta; příčestí trpné sg. fem.; 3. os. pl. kondicionálu přít. mask., 1. os. pl. imperativu

Vědět – 2. os. pl. imperativu; 3. os. pl. indikativu prézenta; 1. os. sg. kondicionálu přít., mask.; 2. os. sg. futura

Čhtít – příčestí trpné sg. fem.; 3. os. pl. indikativu prézenta; 1. os. pl. kondicionálu přít., neutr.; 3. os. pl. indikativu min. č. mask. život.

Seznam použité literatury

- Mužíková, O. – Markvartová, B. a kol.: *Odmaturuj z českého jazyka*. Brno: Didaktis, 2007. ISBN 80-7358-082-9.
- Sochrová, M.: *Český jazyk v kostce pro SŠ*. 2. vydání. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0950-6.